

Філоненко Н.Г. (Київ)

РОЛЬ СИНТАКСИЧНОГО ПОВТОРУ ТА ЗОЛОТОГО ПЕРЕТИНУ В СТРУКТУРНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ФРАНЦУЗЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ПРОЗОВОГО ТЕКСТУ

Перспективним напрямом нинішніх структурної і когнітивно-дискурсивної парадигм студій романістики є дослідження текстів сучасної французької художньої літератури, що стають джерелом збагачення і розвитку національної мови. Виключність статусу художнього прозового тексту серед інших типів текстів пояснюється не тільки його стильовою складністю, комплексністю, а й відображенням суб'єктивного авторського осмислення і категоризації дійсності, втіленням авторської інтенції, художнього задуму, який впливає на структурну організацію тексту.

Художній прозовий текст відзначається цілісністю, єдністю зовнішньої форми та внутрішнього змісту, що розкривається через композиційні характеристики та структурну узгодженість текстових сегментів. Одним з композиційних і структурних факторів організації сучасного французького художнього прозового тексту є темпоритм, який виконує своєрідні художню, естетичну і когнітивну функції.

Специфічний темпоритм художнього прозового тексту може залежати від загальної стилістики та жанру твору і, відбиваючи метафізику часу й простору, бути полем особливої авторської літературної гри, основою додаткового прагматичного змісту, сугестивного впливу на читача. Через темпоритм художнього прозового тексту відтворюються не тільки авторська інтонація, а й особистісні смисли письменника, нарощується їхня художня багатозначність. Характеристики темпоритму художнього прозового тексту здатні віддзеркалюватися функціональні стани і когнітивні процеси творчої мовно-розумової діяльності автора.

Темпоритм художнього прозового тексту формується його інваріантною матрицею, яка є результатом когнітивної авторської діяльності. Вибір

інваріантної матриці визначає структуру цілого тексту і його синтаксичних одиниць, він визначається ментальним сценарієм розгортки художнього прозового тексту й участю у ньому авторських уявлень про шляхи розвитку задуманого сюжету. Параметри темпоритму художнього прозового тексту окреслюються абстрактним структурно-синтаксичним концептом цілого тексту, який визначається автором на етапі зародження художньої ідеї.

У темпоритмі французького художнього прозового тексту простежується принцип ієрархічної впорядкованості, який залежить від лінійної та нелінійної повторюваності синтаксичних структур, їхнього обсягу, темо-рематичного членування. Необхідно відрізнити синтаксичний повтор, як стилістичний засіб, а саме: анафору, епіфору, анепіфору, епанафору, паралелізм, градацію, від повторюваності синтаксичних одиниць, яка забезпечує цілісність і зв'язність художнього тексту. Обмежена кількість синтаксичних елементів у мові спричинює повторюваність синтаксичних одиниць у тексті, що виникає внаслідок мовної когнітивної асиміляції і симетрії.

Принцип повторюваності синтаксичних одиниць генерує темпоритм розгортання художнього прозового тексту. У ритмічному чергуванні абзаців, довжини речень, повторів синтаксичних структур, особливим чином порівняно як з поетичним, так і з нехудожнім текстом, закарбовується специфіка прогресії авторської думки і регулюється композиція цілого тексту. Динаміка темпоритму сучасної французької художньої прози в основному організовується повтором таких синтаксичних текстових одиниць, як словосполучення, речення, абзац, серед яких ключовим елементом є речення, оскільки у ньому утворюється ритм темо-рематичного членування, що виявляється універсальним повторюваним синтаксичним явищем, основою темпоритму французького художнього прозового тексту.

Цілісність та гармонія виражаються через симетрію і правило золотого перетину, які лежать в основі багатьох природних явищ Всесвіту та видатних шедеврів світового мистецтва. Правило золотого перетину, або божественна міра краси грає роль універсальної композиційної і ритмотвірної основи

структурування та цілісності художнього прозового тексту. Свідоме, або несвідоме, інтуїтивне використання принципу золотого перетину автором у гармонізації будови художнього прозового тексту окреслюється не тільки його естетичною функцією. Пропорційний гармонійний зв'язок між структурними і смисловими елементами сучасного французького художнього прозового тексту свідчить про його системний устрій, що є необхідним підґрунтям для текстотворення. Художній прозовий текст, який підпорядковується структурному правилу золотого перетину, має певні риси природної системи, яка саморегулюється.

У структурній організації цілісного тексту принцип золотого перетину позначається на кількох рівнях. Завдяки пропорційній закономірності встановлюються структурно-смислові, композиційні, сюжетотвірні гармонійні центри художнього тексту, що на структурному рівні об'єднують текстові сегменти з різними сюжетними перспективами. Не тільки структурування цілого художнього тексту залежить від правила золотого перетину, а й склад синтаксичних одиниць, таких як речення, надфразна єдність, абзац, також підпорядковуються цьому принципу. На синтаксичному рівні речення принцип золотого перетину впливає на темо-рематичне членування. Віднаходження гармонійних центрів у сучасному французькому художньому прозовому тексті стає можливим завдяки існуванню відповідних вузлових зон в інваріантній матриці тексту і наявності їхніх когнітивних відбитків у авторському ментальному сценарії прогресії тексту.

Отже, правило золотого перетину та принцип повторюваності синтаксичних одиниць грають роль системних домінант структурування сучасного французького художнього прозового тексту і функціонують як способи забезпечення його цілісності та зв'язності. Ці два основні композиційні засоби є універсальними когнітивними кодами, спільними для мовно-розумової діяльності автора при породженні художнього прозового тексту і для сприйняття й інтерпретації цього тексту читачем.